

บทความที่ :
Article : 5

What is “Negative Liberty” ? :
An Analysis of Isaiah Berlin

“เสรีภาพเชิงลบ” คืออะไร ? : บทวิเคราะห์อิสยาห์ เบอร์ลิน

What is “Negative Liberty” ? : An Analysis of Isaiah Berlin

[Received: July 20, 2021; Revised: November 7, 2021;
Accepted: December 13, 2021]

ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ*

Saksit Karlars

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดที่ว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบของอิสยาห์ เบอร์ลิน กล่าวคือ การศึกษาในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร และวิธีการศึกษาแบบปรัชญาการเมือง ผ่านการตีความวิเคราะห์ด้วยบทอย่างละเอียด ผลการศึกษาพบว่า เสรีภาพเชิงลบ หมายถึง อิสระภาพหรือความไร้ซึ่งข้อจำกัดใด ๆ จากสิ่งกีดขวางหรือการบังคับควบคุมจากภายนอก นั่นคือ เมื่อปัจเจกบุคคล สังคม และรัฐไม่เข้ามาแทรกแซงเรา เสรีภาพเชิงลบจึงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งปัจเจกบุคคลมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ โดยไม่ถูกบังคับจากผู้อื่น เสรีภาพเชิงลบเชื่อว่า เราไม่เพียงแต่เลือกค่านิยมและวิถีชีวิตเท่านั้น แต่เรายังเป็นผู้สร้างและเป็นผู้กำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตเหล่านี้ด้วย

คำสำคัญ: อิสยาห์ เบอร์ลิน, เสรีภาพเชิงลบ, เสรีภาพเชิงบวก

* สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด [School of Political Science, Roi Et Rajabhat University]; Corresponding author e-mail: saksitkarlers@gmail.com

ABSTRACT

This paper aims to explain Isaiah Berlin's concept of negative liberty. That is, this study applied documentary research and political philosophy method conducted through a textual analysis and interpretation, the result shows that, negative liberty means freedom or absence of constraint from external impediments or controls. That is, when other individuals, societies and states do not interfere with us, negative liberty concerns itself with the space within which individuals are free to act without being coerced by others, negative liberty presupposes that we not only choose values and ways of life, but that we are also the active makers and shapers of these values and ways of life.

Key Words: Isaiah Berlin, Negative Liberty, Positive Liberty

บทนำ

Isaiah Berlin เป็นนักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ เกิดเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน ในปี ค.ศ. 1909 ที่เมืองริกา (Riga) ประเทศลัตเวีย (Latvia) ต่อมาในปี ค.ศ. 1917 ได้เกิดการปฏิวัติรัสเซีย (the Russian Revolution)* รัฐบาลสหภาพโซเวียตเข้ากุมอำนาจและที่ใช้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้ครอบครัวของ Berlin ตัดสินใจอพยพลี้ภัยมาอาศัยอยู่ที่เมืองลอนดอน (London) ประเทศอังกฤษ เนื่องจากพวกเขาเป็นชาวยิว ซึ่งถูกเหยียดเชื้อชาติอยู่ในขณะนั้น ที่อังกฤษ Berlin มีโอกาสได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (University of Oxford) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ได้เปลี่ยนชีวิตของเขาไปในทางที่ดี ภายหลังสำเร็จการศึกษา Berlin ได้ประกอบอาชีพเป็นนักการทูตของประเทศอังกฤษ ต่อมาภายหลังการยุติบทบาทการเป็นนักการทูต เขาหันมาประกอบอาชีพอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด และกลายเป็นนักวิชาการ นักคิด นักปรัชญาและทฤษฎีการเมืองที่มีชื่อเสียงอย่างมากในศตวรรษที่ 20 ดังที่เขาได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรบรรยายจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่งทั้งในยุโรปและอเมริกา

Berlin เคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธาน the British Academy หรือสถาบันวิชาการระดับชาติเพื่อการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของอังกฤษ และเคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยฮีบรู (Hebrew University) ณ เมืองเยรูซาเล็ม (Jerusalem) ประเทศอิสราเอล เนื่องจาก Berlin เป็นหนึ่งในโซอิด

* การปฏิวัติรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1917 คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute monarchy) ภายใต้อการปกครองของพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 (Czar Nicholas II) ไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ (Communist) และจัดตั้งสหภาพโซเวียต (Soviet Union) ภายใต้อการปกครองของรัฐบาลพรรคบอลเชวิก (Bolsheviks) ผู้ที่สนใจเรื่องดังกล่าวสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน งานเขียนที่ชื่อ *The Russian revolution 1917-1932* (1982) ของ Sheila Fitzpatrick นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์การเมืองชาวออสเตรเลีย

นิสต์ (Zionist)[†] คนสำคัญของปัญญาชนชาวยิว นอกจากนี้ Berlin ยังเคยได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย เช่น the Jerusalem Prize, the Erasmus Prize, the Angelli Prize, the Lippincott Prize เป็นอาทิ

Berlin มีงานเขียนชิ้นสำคัญคือ *Karl Marx: His Life and Environment* (1939) *The Hedgehog and the Fox* (1953) *Two Concepts of Liberty* (1958) *Four Essays on Liberty* (1969) *Vico and Herder: Two Studies in the History of Ideas* (1976) *Russian Thinkers* (1978) *Against the Current: Essays in the History of Ideas* (1979) *Personal Impressions* (1980) เป็นอาทิ (Byers, Bourgoin, and Walker., 2004: 201-203 ; Ryan, 2006: 589)

ทั้งนี้ งานเขียนชิ้นสำคัญที่ได้รับการยกย่องว่าโด่งดังที่สุดของเขาคืองานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1958 ซึ่งเดิมทีเดียวเป็นสุนทรพจน์เปิดงานของ Berlin ในฐานะที่เขาได้รับการสถาปนาให้เป็นศาสตราจารย์ด้านทฤษฎีสังคมและการเมืองแห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ในปี ค.ศ. 1958 (Merriman and Winter, 2006: 350-351) ซึ่งได้นำเสนอกรอบแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบไว้อย่างน่าสนใจ[‡]

[†] Zionist คือ ขบวนการชาตินิยมชาวยิวที่มีเป้าหมายในการสร้างและสนับสนุนรัฐชาติยิวในปาเลสไตน์ ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของชาวยิวในสมัยโบราณ แต่สำหรับ Zionist เพิ่งมีการจัดตั้งขึ้นในยุโรปตะวันออกและยุโรปกลางในช่วงศตวรรษที่ 19 แต่พวกเขาก็สามารถเชื่อมโยงความเป็นยิวกับพื้นที่ประวัติศาสตร์ ณ ปาเลสไตน์ได้สำเร็จ ผู้ที่สนใจเรื่องดังกล่าว สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน งานเขียนที่ชื่อ *The Zionist mind : the origins and development of zionist thought* (1974) ของ Alan. R. Taylor นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน

[‡] ในงานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* นั้น Berlin พยายามนำเสนอถึงกรอบแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพสองแบบหรือสองนัย ซึ่งได้แก่ เสรีภาพเชิงลบ (negative liberty) กับ เสรีภาพเชิงบวก (positive liberty) ซึ่งกรอบแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพทั้งสองแบบหรือทั้งสองนัยนี้ ไม่เพียงมีความแตกต่างกันและแข่งขันกัน แต่เสรีภาพทั้งสองกรอบแนวคิดนี้ต่างก็มีอิทธิพลต่อการเมืองโลกสมัยใหม่ในเวลานั้น ซึ่งได้ทำให้ความเชื่อ การมองโลก และวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละแห่งหรือแต่ละประเทศแตกต่างกันไปอย่างมี

ทั้งนี้ มีนักวิชาการที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดเรื่องเสรีภาพเชิงลบของ Berlin ไว้อย่างน่าสนใจ ยกตัวอย่างเช่น John Merriman และ Jay Winter (2006: 350-352) สองนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองชาวอเมริกัน ได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องเสรีภาพเชิงลบของ Berlin เป็นหนึ่งในแนวคิดทางการเมืองที่ทรงอิทธิพลที่สุดในศตวรรษที่ 20 โดยที่มาของแนวคิดดังกล่าว Berlin ใช้วิธีวิทยาแนวประวัติศาสตร์ความคิดและการวิเคราะห์ในเชิงปรัชญาในการศึกษาและถ่ายทอดรากฐานความคิดเรื่องเสรีภาพเชิงลบของ Berlin มีที่มาและมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพของนักคิด นักปรัชญาการเมืองแนวเสรีนิยมก่อนหน้าเขา เช่น John Locke, Montesquieu, Alexander Hamilton, James Madison, John Jay, Benjamin Constant, John Stuart Mill เป็นอาทิ ขณะที่งานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* ของ Berlin ถูกยกย่องว่าเป็นหนึ่งในต้นแบบแถลงการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ชิ้นสำคัญของนักเสรีนิยมรุ่นหลัง

ขณะที่ Emily Zackin (2016: 318-320) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้ชี้ให้เห็นว่า ในมิติเชิงประวัติศาสตร์การเมืองของมนุษยชาติ เสรีภาพเชิงลบมีความเกี่ยวข้องและเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการก่อเกิดรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย เช่น รัฐธรรมนูญของอังกฤษ ที่เกิดจากการเรียกร้องของขุนนางต่อ

นัยสำคัญ ความคิดของมนุษย์ที่แตกต่างกันและกำลังแข่งขันกันอยู่นี้ ย่อมทำให้มนุษย์ต้องขัดแย้งกันในโลกแห่งการปฏิบัติจริง ดังนั้น การทำความเข้าใจกรอบแนวคิดด้วยเสรีภาพทั้งสองแบบหรือทั้งสองนัยนี้จึงมีความสำคัญต่อมนุษยชาติ ในฐานะภูมิปัญญาทางการเมืองที่ได้ทำให้มนุษย์มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น และแตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ โดยเฉพาะถ้าหากมนุษย์นำมาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสมดุลกัน การดำรงชีวิตอยู่อย่างสันติภาพของมนุษย์ย่อมเป็นไปได้ โดยสำหรับบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะกรอบแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบไว้ก่อน ส่วนกรอบแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพเชิงบวก ผู้เขียนจะนำเสนอในอีกบทความชิ้นต่อไป และจะนำเสนอถึงประเด็นความแตกต่างระหว่างเสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวกในอีกบทความชิ้นต่อ ๆ ไป ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสามารถนำเสนอรายละเอียดของเนื้อหาและแก่นสาระของประเด็นให้ได้มากที่สุดนั่นเอง

กษัตริย์ ว่า กษัตริย์ต้องไม่แทรกแซงการจัดสรรที่ดินให้แก่ประชาชนโดยขุนนาง เป็นอาทิ หรือรัฐธรรมนูญอเมริกัน ที่ได้เน้นกำหนดสิ่งที่รัฐบาลกลางไม่สามารถกระทำได้ หรือไม่สามารถแทรกแซงปัจเจกบุคคลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัวของปัจเจกบุคคล เป็นอาทิ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่ออธิบายแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบในงานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* ของ Berlin

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และวิธีการศึกษาแบบปรัชญาการเมือง⁵ ผ่านการตีความวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอย่างละเอียด

⁵ John Plamenatz นักวิชาการด้านปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ ได้เสนอไว้ใน บทนำ ของงานเขียนที่ชื่อ *Man and society: a critical examination of some important social and political theories from Machiavelli to Marx* ว่า แนวทางการศึกษาความคิดทางการเมือง (political thought) นั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 แนวทาง ได้แก่ (1) แนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (history of political thought) กล่าวคือ เป็นการเน้นสืบค้นให้เห็นว่านักคิดคนหนึ่งมีอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองต่อนักคิดอีกคนหนึ่งอย่างไร เช่น นักคิดก่อนหน้า หรือนักคิดร่วมสมัยเดียวกันมีอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองต่อนักคิดที่เรากำลังศึกษาอยู่อย่างไร มีความคิดที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร และการศึกษาแนวนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพบริบทแวดล้อมแห่งยุคสมัยของนักคิด ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของนักคิดอย่างไร (2) แนวการศึกษาเชิงทฤษฎีการเมือง (political theory) กล่าวคือ เป็นการเน้นทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของนักคิด ผ่านการแสวงหาความหมายของถ้อยคำหรือคำศัพท์ที่นักคิดใช้ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่า นักคิดสามารถอธิบายได้อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบหรือไม่ มีตรรกะที่หลวมหรือไม่ อย่างไร จนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ความคิดทางการเมืองของ

(textual analysis and interpretation)* สำหรับเอกสารตัวบทที่เป็นแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เน้นที่จะใช้เอกสารชั้นต้น (primary text) กล่าวคือ เป็น

นักคิดได้ ทั้งนี้ การกล่าวถึงบริบทแวดล้อมแห่งยุคสมัยของนักคิด ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของนักคิดอย่างไรนั้น เป็นเพียงส่วนเสริมเฉพาะจุดที่ต้องการขยายความให้มีความชัดเจนมากขึ้น (3) แนวการศึกษาเชิงปรัชญาการเมือง (political philosophy) กล่าวคือ เป็นการเน้นศึกษาความคิดทางการเมืองของนักคิดจากงานเขียนที่นักคิดได้เขียนขึ้น โดยงานเขียนที่นักคิดได้เขียนขึ้นถือเป็นตัวบทสำคัญในเชิงปรัชญา ดังนั้นการศึกษานวนนี้จึงเน้นที่จะจำกัดการศึกษายู่ที่ตัวบทของนักคิด ผ่านการตั้งคำถามและตอบคำถามอย่างมีเหตุมีผลและเป็นระบบ โดยอาจจะมิได้พิจารณาถึงบริบทแวดล้อมแห่งยุคสมัยของนักคิด ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองว่าส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของนักคิดอย่างไรเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม Plamenatz ชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นแนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง เชิงทฤษฎีการเมืองหรือเชิงปรัชญาการเมือง ไม่มีแนวทางการศึกษาแบบใดจะสามารถอ้างได้ว่าตีไปกว่ากันหรือมีความถูกต้องไปกว่ากัน ทั้งนี้ก็เพราะแนวทางการศึกษาในแต่ละแบบนั้น ย่อมสามารถให้คุณค่าที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และขึ้นอยู่กับว่า ผู้ศึกษามีความถนัดและสนใจในแนวการศึกษาแบบใดด้วย ความแตกต่างของความถนัดและความสนใจของผู้ศึกษาดังกล่าวนี้ ก็อาจถือได้ว่าเป็นการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสนใจทางวิชาการของผู้ที่สนใจศึกษาด้านความคิดทางการเมืองนั่นเอง (Plamenatz, 1963: ix-xxii)

* สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียนไม่ได้มุ่งที่จะสืบค้นว่านักคิดคนใดมีอิทธิพลทางความคิดทางการเมืองต่อ Berlin อย่างไร ไม่ได้มุ่งที่จะเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของ Berlin กับนักคิดคนใดอีกทั้งไม่ได้มุ่งที่จะศึกษาความคิดทางการเมืองโดยรวมทั้งหมดของ Berlin และไม่ได้มุ่งศึกษาความคิดทางการเมืองของ Berlin ที่มีต่อบริบททางการเมืองในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่การศึกษาในครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาความคิดทางการเมืองของ Berlin อย่างมีประเด็นเฉพาะเจาะจง นั่นคือ ประเด็นเรื่องเสรีภาพเชิงลบ โดยที่ผู้เขียนจะพยายามเข้าใจ Berlin ให้ได้อย่างที่ Berlin เข้าใจตัวเอง หรือผู้เขียนจะพยายามเข้าใจ Berlin ให้ได้มากกว่าที่ Berlin เข้าใจตัวเอง และเพื่อให้สามารถบรรลุถึงความเข้าใจ (understanding) ในลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์แห่งการตีความ (hermeneutics) เป็นเครื่องมือในการศึกษา ดังที่ Hans-Georg Gadamer (1976: 57) นักคิด นักปรัชญาชาวเยอรมัน ได้เสนอไว้ในงานเขียนที่ชื่อ *Philosophical Hermeneutics* ว่า การตีความ คือการทำความเข้าใจต่อแก่นสารของตัวบทด้วยความเข้าใจของเราเองในฐานะผู้ตีความ แล้วสื่อความหมายออกมาด้วยภาษาของเราเอง ดังนั้น ความเข้าใจจึงขึ้นอยู่กับการตีความของเรา ขณะที่การตีความและความเข้าใจของเราจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเรามี

เอกสารตัวบทที่ Berlin เป็นผู้เขียนขึ้นมาเอง ซึ่งเป็นงานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งได้แก่งานเขียนที่ชื่อ *Two Concepts of Liberty* (1958)

ผลการศึกษา

ในทัศนะของ Berlin เขาชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เราจะมีเสรีภาพเชิงลบ (negative liberty)[†] ได้ก็ต่อเมื่อ ไม่มีมนุษย์คนอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวาง ในสิ่งที่เราต้องการจะกระทำตามที่ใจเราปรารถนา ซึ่งคำว่ามนุษย์คนอื่น ๆ ในที่นี้ อาจจะถูกอยู่ในรูปของรัฐ สังคม หรือปัจเจกบุคคล ดังนั้น พื้นที่ที่เรามีเสรีภาพเชิงลบ จึงเป็นพื้นที่ที่เราอยู่ในฐานะของค้ำประกันหรือในฐานะผู้กระทำ ซึ่งไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ

เมื่อใดก็ตามที่พื้นที่แห่งการกระทำตามที่ใจเราปรารถนาถูกแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางโดยมนุษย์คนอื่น ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของรัฐ สังคม หรือปัจเจกบุคคลก็ตาม เมื่อนั้นย่อมหมายความว่า เราไม่มีเสรีภาพเชิงลบ

ดังนั้น การจะกล่าวได้อย่างชอบธรรมว่าเราขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพเชิงลบได้ เราต้องตระหนักว่า การขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพเชิงลบต้องมีสาเหตุมาจากการถูกแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางโดยมนุษย์คนอื่น ๆ เท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การถูก

ต่อโลก นอกจากนี้ Gadamer (1988: 389) ยังได้เสนอไว้ในงานเขียนที่ชื่อ *Truth and Method* (ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1960) และชี้ให้เห็นว่า ภาษา คือสื่อกลางที่ทำให้เกิดความเข้าใจผ่านการศึกษา

[†] คำว่า “negative” หรือ “ลบ” ในที่นี้ ไม่ได้มีนัยถึง “ความไม่ดีหรือความชั่วร้าย” แต่มีนัยถึง “การต่อต้านหรือการไม่ยอมรับ” ขณะที่ ในเบื้องต้น เสรีภาพเชิงบวก (positive liberty) หมายถึง “เสรีภาพสู่” (freedom to) สิ่งที่เราปรารถนา ในสิ่งที่สามารถบรรลุผลได้จริง ๆ ด้วยเหตุผลแห่งตัวตนที่แท้จริงของเรา ซึ่งผู้เขียนไม่ได้นำเสนอในบทความชิ้นนี้ แต่จะถูกนำเสนอในบทความชิ้นต่อไป ทั้งนี้ สำหรับ Berlin ทั้งคำว่า “liberty” และ “freedom” นั้น เขาใช้คำทั้งสองนี้ในความหมายเดียวกัน (Berlin, 1969: 121)

แทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางจากตนเองหรือจากสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์นั้น นั่นไม่ถือว่าเป็นสาเหตุแห่งการขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพเชิงลบ

กล่าวคือ การกระทำใดก็ตามของเรา ถ้าหากไม่มีมนุษย์คนอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวาง เราย่อมจะสามารถใช้เสรีภาพกระทำให้บรรลุผลหรือบรรลุเป้าหมายได้ แต่เพราะมีมนุษย์คนอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวาง จึงทำให้เราไม่สามารถมีเสรีภาพที่จะกระทำให้บรรลุผลหรือเป้าหมายได้ ดังนั้น การเข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางเราโดยมนุษย์คนอื่น ๆ ลักษณะเช่นนี้ เราจึงสามารถที่จะอ้างได้ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เราขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพเชิงลบได้อย่างชอบธรรม ยกตัวอย่างเช่น ถ้าหากเราเป็นคนตาปกติมาตั้งแต่กำเนิด แต่กลับมีมนุษย์คนอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางเรา จนทำให้เราไม่สามารถนอนตาของเราไว้ให้เป็นปกติได้อย่างต่อเนื่องและยาวนานตามอายุขัย และจนเป็นสาเหตุที่ทำให้เราไม่สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตาได้อย่างเป็นปกติก่อนวัยอันควร ลักษณะเช่นนี้ เราย่อมสามารถที่จะอ้างได้อย่างชอบธรรมว่า เราขาดเสรีภาพเชิงลบที่จะนอนตาของเราไว้ให้เป็นปกติได้อย่างต่อเนื่องและยาวนานตามอายุขัย เพื่อใช้ในการแสวงหาความรู้ด้วยตาอย่างเป็นปกติ เป็นอาทิ

แต่ในกรณีที่ถ้าหากการกระทำใดก็ตามของเรา แม้ต่อให้ไม่มีมนุษย์คนอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางเรา เราก็ไม่มีทางที่จะสามารถใช้เสรีภาพกระทำให้มันบรรลุผลหรือบรรลุเป้าหมายได้ ต่อให้เรามีเสรีภาพมากขนาดไหนก็ตาม ลักษณะเช่นนี้ เราจึงไม่สามารถที่จะอ้างได้อย่างชอบธรรมว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เราขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพเชิงลบ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าหากเราเป็นคนตาบอดมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เราไม่สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตาของเราได้อย่างเป็นปกติ ลักษณะเช่นนี้ เราย่อมไม่สามารถที่จะอ้างได้ว่า เราขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพในการแสวงหาความรู้ด้วยตาของเรา เพราะการตาบอดมาตั้งแต่กำเนิดของเรา ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสาเหตุกับมนุษย์คนอื่น ๆ เป็นอาทิ (Berlin, 1969: 122)

ในการทำงานเดียวกันนี้ หากเรามีชีวิตที่ยากจน จนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจบางอย่างได้ แม้ว่าต่อให้ไม่มีกฎหมายห้ามเราไว้ก็ตาม การมีเสรีภาพในระดับที่น้อยจนไม่มีความแตกต่างจากการถูกกฎหมายห้ามเราไว้ไม่ให้เข้าถึงทรัพยากรและอำนาจบางอย่างได้ ลักษณะเช่นนี้ เราก็ไม่สามารถที่จะอ้างได้อย่างชอบธรรมว่าเราไม่มีเสรีภาพ เพราะการมีชีวิตที่ยากจนของเรา ไม่มีความเกี่ยวข้องเชิงสาเหตุกับมนุษย์คนอื่น ๆ แต่ถ้าหากเราพบความจริงจนประจักษ์แจ้งว่า มีความเกี่ยวข้องเชิงสาเหตุกับมนุษย์คนอื่น ๆ หรือมีมนุษย์คนอื่น ๆ มาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางเรา จนเป็นเหตุให้เราขาดโอกาสหรือขาดรายได้จนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจบางอย่างได้ ลักษณะเช่นนี้เท่านั้น เราจึงจะสามารถอ้างได้อย่างชอบธรรมว่าเราขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากมีคนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันกับเรา ไม่ได้ถูกแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางเช่นเดียวกับเรา แต่กลับถูกอำนาจความสะดวกให้เข้าถึงทรัพยากรและอำนาจบางอย่างโดยไร้มาตรฐานเดียวกันกับเรา ซึ่งทรัพยากรและอำนาจดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่เราเองก็มีความต้องการเช่นกันกับคนอื่น ๆ

ทั้งนี้ สำหรับประเด็นที่ว่า การขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพของมนุษย์เรา ต้องมีความเกี่ยวข้องเชิงสาเหตุกับมนุษย์คนอื่น ๆ หรือมีมนุษย์คนอื่น ๆ มาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางเราเท่านั้น จึงจะถือได้ว่าเป็นการขาดหรือไร้ซึ่งเสรีภาพ Berlin ได้รับอิทธิพลแนวคิดดังกล่าวมาจาก Jean-Jacques Rousseau[†] ที่เคยเสนอแนวคิดดังกล่าวไว้ว่า การจะถือได้ที่เราถูกกดขี่หรือถูกละเมิดเสรีภาพนั้น ต้องเป็นการกระทำ

[†] Jean Jacques Rousseau (1712-1778) นักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส มีงานเขียนชิ้นสำคัญคือ *Discourse on the Sciences and the Arts; First Discourse* (1750), *A Discourse on the Origin of Inequality; Second Discourse* (1755), *A Discourse on Political Economy* (1755), *Emile, or On Education* (1762), *The Social Contract* (1762), *Project for a Constitution for Corsica* (1764), *The Confessions* (1764), *Considerations on the Government of Poland* (1770) เป็นอาทิ

ที่เกิดจากมนุษย์คนอื่น ๆ เท่านั้น ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม ไม่ว่าจะเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ถ้าหากการกระทำของมนุษย์คนอื่น ๆ ที่ว่านั้นนั้น ได้เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางในสิ่งที่เราต้องการจะกระทำตามที่ใจเราปรารถนาจนเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถบรรลุผลหรือบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็นเรื่องที่เราต้องไม่ถูกกดขี่หรือถูกละเมิดจากผู้อื่น และยิ่งเราปราศจากการแทรกแซงจากผู้อื่นเท่าใด เราก็ยิ่งจะมีเสรีภาพเชิงลบได้มากเท่านั้น (Berlin, 1969: 122-123)

Berlin ชี้ให้เห็นว่า แม้นักคิด นักปรัชญาการเมืองทั้งหลายก่อนหน้าเขา จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับเรื่องขอบเขตแห่งเสรีภาพ แต่อย่างไรก็ตาม พวกเขาต่างก็มีความคิดเห็นตรงกันว่า เสรีภาพต้องมีขอบเขต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สิ่งที่เราเรียกว่าเสรีภาพนั้น ไม่ควรที่จะถูกลบปล่อยให้ดำรงอยู่หรือถูกดำเนินไปอย่างไร้ขอบเขตนั่นเอง ทั้งนี้ก็เพราะถ้าหากสังคมใดก็ตามยอมปล่อยให้ผู้คนมีเสรีภาพอย่างไร้ขอบเขตนั่นเท่ากับว่า สังคมนั้นยินยอมที่จะปล่อยให้ผู้คนแทรกแซงกันและกันได้อย่างไร้ขอบเขต สังคมในลักษณะเช่นนี้ ยากที่จะเป็นสังคมที่มีสันติภาพได้ เพราะมนุษย์ผู้ที่อ่อนแอกว่าคนอื่น ๆ โดยธรรมชาติ ย่อมถูกมนุษย์ผู้ที่แข็งแรงกว่าโดยธรรมชาติแทรกแซงได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น มนุษย์จึงควรมีสิ่งป้องกันการแทรกแซงกันและกันอย่างไร้ขอบเขต เช่น หลักการ หรือกฎหมาย เป็นอาทิ

Berlin เห็นด้วยกับนักคิด นักปรัชญาการเมืองฝ่ายเสรีนิยม เช่น John Locke⁵⁵ John Stuart Mill* Benjamin Constant[†] Alexis de Tocqueville[‡]

⁵⁵ John Locke (1632-1704) นักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ มีงานเขียนชิ้นสำคัญคือ *A Letter Concerning Toleration* (1689), *Two Treatises of Government* (1690) เป็นอาทิ

* John Stuart Mill (1806-1873) นักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ มีงานเขียนชิ้นสำคัญคือ *On Liberty* (1859), *Considerations on Representative Government* (1861), *Utilitarianism* (1863) เป็นอาทิ

เป็นอาทิ ที่ว่า มนุษยชาติเราควรมีหลักประกันต่อเสรีภาพขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลแต่
 ละคน^{sss} โดยไม่ควรให้ความเชื่อหรือกฎใด ๆ จากใครก็ตาม มากดขี่หรือละเมิด
 เสรีภาพขั้นต่ำที่ว่านี้ได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่มีใครก็ตามมากดขี่หรือละเมิดเสรีภาพขั้น
 ต่ำที่ว่านี้ นั่นก็เท่ากับว่า พื้นที่แห่งการกระทำตามที่ใจเราปรารถนาได้แคบลง และ
 ความคับแคบของพื้นที่แห่งการกระทำในลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการ
 พัฒนาและความก้าวหน้าที่จะเป็นไปได้ของมนุษย์เรา

Berlin กล่าวว่า เป็นธรรมดาที่การกระทำบางอย่างของมนุษย์คนหนึ่งอาจ
 กระทบมนุษย์อีกคนหรือคนอื่น ๆ เสรีภาพของมนุษย์คนหนึ่งอาจกระทบเสรีภาพของ
 มนุษย์อีกคนหรือคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคมและสัตว์
 การเมือง ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีพรมแดนแห่งการกระทำตามที่ใจตนปรารถนา
 หรือพรมแดนแห่งเสรีภาพ และประเด็นดังกล่าว นักคิด นักปรัชญาการเมืองทั้งหลาย
 ก็ยังคงถกเถียงกันอยู่ว่า ตกลงพรมแดนแห่งพื้นที่ของความเป็นส่วนตัวของปัจเจก
 บุคคลกับพรมแดนแห่งพื้นที่ของสาธารณะที่จะสามารถมีเหนือปัจเจกบุคคลได้ ควร
 ลากเส้นแบ่งกัน ณ ที่ใด (Berlin, 1969: 123-124)

สำหรับ Berlin เสรีภาพย่อมไร้ความหมาย หากมันถูกมอบให้หรือตกอยู่กับ
 มนุษย์ผู้ที่ไม่สามารถใช้มันได้จริง ๆ เช่น หากมนุษย์ผู้นั้นยังเป็นผู้ไร้การศึกษาอยู่ หรือ
 มนุษย์ผู้นั้นยังป่วยไข้อยู่ เป็นอาทิ ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องบรรลุเงื่อนไขพื้นฐานที่
 จะนำไปสู่การเข้าถึงเสรีภาพเสียก่อน ก่อนที่จะได้รับเสรีภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อให้มนุษย์
 สามารถใช้เสรีภาพได้จริง ๆ นั่นเอง เช่น มนุษย์คนหนึ่งควรได้รับการช่วยเหลือจาก

[†] Benjamin[†]Constant (1767-1830) นักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส มีงานเขียนชิ้น
 สำคัญคือ *Adolphe* (1816), *The Liberty of Ancients Compared with that of Moderns*
 (1819) เป็นอาทิ

[‡] Alexis de[‡]Tocqueville (1805-1859) นักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส มีงานเขียนชิ้น
 สำคัญคือ *Democracy in America I* (1835), *Democracy in America II* (1840), *The Old
 Regime and the Revolution* (1856) เป็นอาทิ

^{sss} เช่น เสรีภาพในการคิด เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเชื่อถือศาสนา เป็นอาทิ

เพื่อนมนุษย์ให้มีการศึกษาเสียก่อน หรือมนุษย์คนหนึ่งควรได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนมนุษย์ให้หายจากอาการป่วยไข้เสียก่อน ก่อนที่จะได้รับเสรีภาพ เป็นอาทิ

ดังนั้น สำหรับผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้ว หรือหายจากอาการป่วยไข้แล้ว เสรีภาพขั้นต่ำ และเสรีภาพที่มากขึ้นของพวกเขา ต้องเป็นเสรีภาพในมาตรฐานเดียวกันกับมนุษย์ผู้เป็นปกติทั่วไป สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง ไม่ใช่เงื่อนไขที่จะทำให้มนุษย์มีเสรีภาพที่ต่างมาตรฐานกัน (Berlin, 1969: 124-125)

Berlin กล่าวว่า การที่มนุษย์มีความต้องการเสรีภาพที่แตกต่างชนิดกันไป ไม่ใช่เรื่องที่ผิดปกติ แต่การที่มนุษย์บางคน บางกลุ่ม หรือคนส่วนน้อยบางส่วนมีเสรีภาพที่มาจากการกดขี่ขูดรีดมนุษย์คนอื่น ๆ ที่เหลือในสังคม หรือคนส่วนใหญ่ในสังคม ลักษณะเช่นนี้ ถือเป็นเรื่องผิดปกติและน่ากังวลสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเสรีภาพดังกล่าวมักจะเป็นเสรีภาพที่ห่างไกลจากการเข้าถึงของคนส่วนใหญ่ในสังคม

ดังนั้น ถ้าหากเสรีภาพคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น จึงไม่ควรมีมนุษย์คนใดคู่ควรที่จะได้เสรีภาพมาจากการกดขี่ขูดรีดมนุษย์คนอื่น ๆ และไม่ควรมีมนุษย์คนใดต้องถูกพรากเสรีภาพไปโดยการกดขี่ขูดรีดของมนุษย์คนอื่น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การมีความสุขบนความทุกข์ของคนอื่นไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ชาติควรจะยอมรับ ดังนั้น มนุษยชาติจึงไม่ควรกระทำต่อคนอื่น ๆ ในลักษณะที่เราเองก็ไม่พึงปรารถนาที่จะให้คนอื่น ๆ กระทำต่อเราเช่นกัน นี่คือ ความเสมอภาคของการมีเสรีภาพชนิดหนึ่ง นี่คือองค์ประกอบสำคัญของความยุติธรรมระดับพื้นฐาน และนี่คือหลักการสำคัญของปรัชญาเสรีนิยม

อย่างไรก็ตาม สำหรับ Berlin เสรีภาพไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดในชีวิตเพียงหนึ่งเดียวของมนุษย์ กล่าวคือ ถ้าเสรีภาพของคนบางคนเป็นเสรีภาพที่มาจากการกดขี่ขูดรีดคนในครอบครัวของเขาเอง คนในชุมชนเดียวกันกับเขา หรือคนในสังคมเดียวกันกับเขา เขาอาจจะไม่ต้องการเสรีภาพดังกล่าวเพื่อตัวเขาเองอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ คนบางคนอาจเต็มใจที่จะยอมสละเสรีภาพของตนไป ถ้าหากเขารู้สึกว่า มันเป็นเสรีภาพ

ที่มาจากกรกตชู้ชูดริตคนในครอบครัวของเขาเอง คนในชุมชนเดียวกันกับเขา หรือคนในสังคมเดียวกันกับเขา ซึ่งเป็นสาเหตุของความยากจนของพวกเขาเหล่านั้น

ดังนั้น นอกจากมนุษย์จะต้องการเสรีภาพแล้ว มนุษย์ยังต้องการสิ่งอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ความสุข ความรัก ความยุติธรรม เป็นอาทิ ด้วยเหตุนี้ คนบางคนจึงอาจเต็มใจที่จะยอมสละเสรีภาพเพื่อความสุข ความรัก ความยุติธรรม และคนบางคนอาจจะรู้สึกผิดด้วยซ้ำไป หากเขารู้สึกว่าเขาพลาดโอกาสที่จะสละเสรีภาพเพื่อบรรเทาทุกข์ของคนอื่น ๆ ในครอบครัวของเขา ในชุมชนเดียวกันกับเขา หรือในสังคมเดียวกันกับเขา

อย่างไรก็ตาม Berlin เห็นว่า การสละซึ่งเสรีภาพของใครก็ตามเพื่อบรรเทาทุกข์คนอื่น ๆ นั้น ไม่ได้ช่วยให้เขาผู้นั้นมีเสรีภาพเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด กล่าวคือ แม้เขาผู้นั้นจะได้ความสุข ความรัก ความยุติธรรมเพิ่มขึ้น แต่การสูญเสียเสรีภาพของเขาผู้นั้นก็ยังคงอยู่ ดังนั้น หากเราต้องการบรรเทาทุกข์คนอื่น ๆ โดยไม่จำเป็นต้องแลกมาด้วยการสูญเสียเสรีภาพของเราไป เราต้องรู้ เข้าใจ และตระหนักได้ถึงสิ่งที่ทำให้เสรีภาพของเราไปขึ้นอยู่กับความทุกข์ของคนอื่น ๆ และสิ่งนั้นมันควรได้รับการแก้ไขและปรับเปลี่ยน ไม่ว่าจะมันจะอยู่ในรูปของระบบการเมือง ระบบสังคม หรือระบบเศรษฐกิจก็ตาม (Berlin, 1969: 125-126)

Berlin ชี้ให้เห็นว่า แม้แต่นักคิด นักปรัชญาการเมืองที่มีทัศนะคติต่อธรรมชาติของมนุษย์ที่แตกต่างกัน เช่น Thomas Hobbes* ซึ่งมีทัศนะคติต่อธรรมชาติของมนุษย์ในแง่ร้าย และ John Locke ซึ่งมีทัศนะคติต่อธรรมชาติของมนุษย์ในแง่ดี เป็นอาทิ พวกเขาก็ยังมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า ไม่ว่ามนุษย์จะเกิดมาดีหรือร้ายโดยธรรมชาติ มนุษย์ต้องมีพื้นที่แห่งเสรีภาพในการดำรงชีวิตบางส่วนที่เป็นอิสระจากผู้อื่นไว้บ้าง ไม่ว่าจะผู้อื่นที่ว่านี้จะอยู่ในรูปของรัฐ สังคม หรือปัจเจกบุคคลก็

* Thomas Hobbes (1588-1679) นักคิด นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ มีงานเขียนชิ้นสำคัญคือ *The Elements of Law, Natural and Politic* (1650), *Leviathan* (1651) เป็นอาทิ

ตาม ซึ่ง Berlin ก็เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเสรีภาพขั้นต่ำอย่างเสรีภาพในการคิด เสรีภาพในการพูด เป็นอาทิ เสรีภาพที่วันนี้ต้องได้รับการประกันไว้ไม่ให้ใครก็ตามมาแทรกแซง ควบคุม หรือบังคับใคร ดังนั้น การจำกัดอำนาจสาธารณะหรืออำนาจรัฐและสังคมที่มีเหนือปัจเจกบุคคลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับรัฐหรือสังคมเสรี

อย่างไรก็ตาม สำหรับ Berlin เขาเห็นว่า มนุษย์เราควรสละเสรีภาพบางส่วนของเรา ก็ต่อเมื่อมันจะนำมาซึ่งการรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพที่ยิ่งใหญ่กว่าของเราเท่านั้น ดังนั้น มนุษย์เราต้องถูกจำกัดเสรีภาพไว้บางส่วน ซึ่งก็คือ ส่วนที่เราไม่สามารถที่จะรุกร้าเส้นผู้อื่นได้นั่นเอง ซึ่งเส้นแบ่งที่วันนี้ ต้องเป็นเส้นแบ่งที่ได้รับการยอมรับเป็นการทั่วไปจากเพื่อนมนุษย์ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมาย เป็นอาทิ ดังนั้น รัฐและสังคม จะทำการแทรกแซงปัจเจกบุคคลได้อย่างชอบธรรมก็ต่อเมื่อ เขาผู้นั้นได้ร้าเส้นผู้อื่นหรือเขาได้กดขี่หรือละเมิดเสรีภาพของผู้อื่นเท่านั้น และหลักการปกป้องเสรีภาพไม่ให้ถูกแทรกแซงจากผู้อื่นนี้ ไม่ว่าจะอ้างอิงปรัชญาสิทธิธรรมชาติ (natural rights)[†] หรือปรัชญาอรรถประโยชน์ (utility)[‡] ก็ตาม เสรีภาพในความหมายนี้คือเสรีภาพเชิงลบ (Berlin, 1969: 126-127)

[†] สิทธิตามธรรมชาติคือสิทธิที่ไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ วัฒนธรรม หรือรัฐบาลใด ๆ เป็นสิทธิที่สากลและไม่สามารถโอนให้กันได้ ไม่สามารถยกเลิกหรือยับยั้งโดยกฎใด ๆ ของมนุษย์ได้ ผู้ที่สนใจเรื่องดังกล่าว สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน งานเขียนที่ชื่อ *Natural human rights : a theory* (2014) ของ Michael Boylan นักวิชาการด้านปรัชญาการเมืองชาวอเมริกัน

[‡] อรรถประโยชน์ คือแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ยึดถือว่า เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์คือ ความสุข การกระทำที่ดีคือ การกระทำที่ส่งผลให้เกิดความสุข การกระทำที่ไม่ดีคือ การกระทำที่ส่งผลให้เกิดความทุกข์ และการกระทำที่ดีที่สุดก็คือ การกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความสุขที่มากที่สุดของคนจำนวนมากที่สุด ผู้ที่สนใจเรื่องดังกล่าว สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ใน งานเขียนที่ชื่อ *Utilitarianism* (1991) ของ John Stuart Mill นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ

Berlin เห็นด้วยกับ John Stuart Mill ที่ว่า มนุษย์เราควรมีชีวิตได้ตามที่ใจเราปรารถนา เพราะหากมนุษย์เราไม่สามารถมีชีวิตได้ตามที่ใจเราปรารถนา ย่อมยากที่อารยธรรมมนุษย์เราจะพัฒนาและก้าวหน้า ยากที่มนุษย์เราจะได้พบความจริง ยากที่มนุษย์เราจะมีความกล้าหาญทางศีลธรรม ยากที่จะมีอัจฉริยะในหมู่มวลมนุษยชาติเรา นั่นก็เพราะชีวิตมนุษย์เราจะกลายเป็นชีวิตที่อำนาจของจารีตประเพณีคอยกำหนดให้เป็นไป และจะกดทับพลังแห่งจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลให้มีวิถีชีวิตที่เหมือน ๆ กันอย่างคับแคบและมีขอบเขตจากแสงสว่างทางปัญญาแห่งภายนอก แทนที่จะถูกกำหนดจากภายในจิตใจของเราเองตามที่ใจเราปรารถนา

ดังนั้น สำหรับ Berlin แม้จะมีผลลบที่เกิดขึ้นเพราะความผิดพลาดจากการที่ใครคนใดคนหนึ่งไม่เชื่อฟังหรือต่อต้านจารีตประเพณีที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยึดถือ แต่นั่นก็เทียบไม่ได้กับความชั่วร้ายที่มากกว่าที่เกิดจากการที่เรายอมให้คนอื่น ๆ เข้ามาแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางในสิ่งที่เราคิดว่าดีและต้องการที่จะกระทำมันให้บรรลุผลหรือบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น แนวทางการปกป้องเสรีภาพเชิงลบ จึงอยู่ที่การป้องกันไม่ให้อำนาจสาธารณะหรืออำนาจรัฐและสังคมเข้าไปแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางในสิ่งที่ปัจเจกบุคคลใดก็ตามคิดว่าดีและต้องการที่จะกระทำมันให้บรรลุผลหรือบรรลุเป้าหมาย (Berlin, 1969: 127-128)

การแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางในลักษณะใดก็ตามที่ทำให้มนุษย์คนหนึ่งไม่สามารถบรรลุในสิ่งที่ใจเขาปรารถนาได้ ย่อมเป็นสิ่งชั่วร้าย แม้มันจะถูกอ้างว่าการแทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางนั้นดำเนินไปเพื่อขจัดสิ่งชั่วร้ายที่ร้ายแรงยิ่งกว่าออกไปก็ตาม และการไม่แทรกแซง บังคับ กีดกัน หรือขัดขวางย่อมเป็นสิ่งที่ดีในระดับพื้นฐาน ดังนั้น มนุษย์เราจึงควรเป็นตัวของตัวเอง ควรมีจินตนาการ ควรมีความคิดเชิงวิพากษ์ ควรกล้าหาญที่จะคิดและกระทำในสิ่งที่แตกต่างจากจารีตประเพณีเดิม ๆ ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม ทั้งนี้เพื่อสร้างและเพิ่มโอกาสในการแสวงหาความจริง การพัฒนา และความก้าวหน้าให้กับเผ่าพันธุ์มนุษย์เราเอง (Berlin, 1969: 128)

Berlin ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องเสรีภาพของปัจเจกบุคคลนั้น ถือเป็นแนวคิดของมนุษยยุคสมัยใหม่ ซึ่งได้มีพัฒนาการมาจากรัฐสมัยใหม่ที่พัฒนาแล้วนับแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (the Renaissance) เป็นต้นมา ขณะที่ในยุคสมัยโบราณ เช่น ยุคกรีก ยุคโรมัน เป็นอาทิ จะไม่มีแนวคิดเรื่องเสรีภาพของปัจเจกบุคคลแต่อย่างใด (Berlin, 1969: 129)

อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยใหม่ แม้ประชาธิปไตยจะได้รับความนิยมและถูกยอมรับว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นระบอบการปกครองที่ให้หลักประกันการมีเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมากกว่าระบอบการปกครองอื่น ๆ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าประชาธิปไตยจะเป็นระบอบการปกครองที่ไม่มีทางที่จะทำให้เสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้ กล่าวคือ ประชาธิปไตยเองก็อาจจะกลายเป็นระบอบการปกครองที่ทำลายเสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้เช่นกัน ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงไม่ใช่ระบอบการปกครองที่จะรักษาเสรีภาพของปัจเจกบุคคลไว้ได้เสมอไป โดยเฉพาะถ้าหากการยึดถือเสียงข้างมากเกิดขึ้นอย่างสุดโต่งในรัฐและสังคมนั้น ๆ

ดังนั้น เสรีภาพเชิงลบจึงเป็นคำตอบของคำถามที่ว่า รัฐและสังคมจะสามารถแทรกแซงเสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้น้อยแค่ไหน ? หรือ ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพที่จะกระทำตามที่ใจตนปรารถนาได้มากแค่ไหน ? เสรีภาพเชิงลบจึงเป็น “เสรีภาพจาก” (freedom from) ผู้อื่น ไม่ใช่ “เสรีภาพสู่” (freedom to) สิ่งที่ใจตนปรารถนา (Berlin, 1969: 129-131)

สรุป

เสรีภาพเชิงลบ หมายถึง อิสรภาพหรือความไร้ซึ่งข้อจำกัดใด ๆ จากสิ่งกีดขวางหรือการบังคับควบคุมจากภายนอก. นั่นคือ, เมื่อปัจเจกบุคคล สังคม และรัฐไม่เข้ามาแทรกแซงเรา, เสรีภาพเชิงลบจึงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งปัจเจกบุคคลมีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ โดยไม่ถูกบังคับจากผู้อื่น, เสรีภาพเชิงลบเชื่อว่า เราไม่เพียงแต่เลือกค่านิยมและวิถี

ชีวิตเท่านั้น, แต่เรายังเป็นผู้สร้างและเป็นผู้กำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตเหล่านี้ด้วย. งานชิ้นสำคัญของ Berlin เรื่องนี้คืองานเขียนของเขาที่ชื่อ *สองแนวคิดของเสรีภาพ* ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1958. ซึ่งเดิมเป็นสุนทรพจน์เปิดงานของ Berlin ในฐานะที่ได้รับการสถาปนาให้เป็นศาสตราจารย์ด้านทฤษฎีสังคมและการเมืองแห่งมหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ในปี ค.ศ. 1958.

อภิปรายผลการศึกษา

ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่า แม้เสรีภาพเชิงลบจะสามารถยกระดับเสรีภาพของบรรดาเจ้าของทรัพย์สิน แต่ขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้นได้เช่นกัน โดยเฉพาะหากถูกนำไปปฏิบัติอย่างสุดโต่งและไร้ขอบเขต ดังนั้น การส่งเสริมความเสมอภาคกับการปกป้องเสรีภาพเชิงลบ ในบางครั้งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ (Zackin, 2016: 318-320)

อนึ่ง ผู้คนในสังคมที่ด้อยพัฒนาและยากจนขั้นแค้นอยู่นั้น ยากที่พวกเขาจะสามารถมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในเสรีภาพได้ ขณะที่สังคมที่เสรีเป็นสังคมที่มีค่านิยมที่แตกต่างหลากหลายและก็มีมักจะขัดแย้งกัน ซึ่งก็เป็นปกติธรรมดา แต่ความขัดแย้งดังกล่าวก็ยากที่จะแก้ไข อย่างไรก็ตาม แนวทางการแก้ไขก็พอจะมีอยู่ กล่าวคือ ความขัดแย้งต้องได้รับการเจรจาปรองดองกันในเชิงปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ เราจึงควรให้ความสำคัญกับต่อต้านระบอบและระบบเผด็จการทุกรูปแบบ เพราะภายใต้ระบอบและระบบเผด็จการนั้น เป็นไปได้ยากที่ผู้คนจะมีโอกาสได้เจรจาปรองดองกัน ดังนั้น การยอมรับความไม่เที่ยงทางศีลธรรม และการให้ความสำคัญกับความอดทนอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างหลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมที่เสรี (Ryan, 2006: 588-589)

นักคิด นักปรัชญาการเมืองแนวเสรีนิยมทั้งหมดก่อนหน้านี้ Berlin ต่างก็สนับสนุนทั้งเสรีภาพเชิงลบ และเสรีภาพเชิงบวกด้วย เพียงแต่ในการสนับสนุนนั้น

บางคนอาจให้ความสำคัญกับเสรีภาพเชิงลบมากกว่า หรือบางคนอาจให้ความสำคัญกับเสรีภาพเชิงบวกมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม พวกเขาทั้งหมดต่างก็มีสมมติฐานพื้นฐานที่ว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและความก้าวหน้าของมนุษย์ (Darity, Jr, 2008: 439-441)

ดังนั้น เสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวกควรได้รับความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะถ้าหากมนุษย์เราต้องการที่จะให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง ๆ สำหรับทุกคน ไม่ควรให้เสรีภาพแบบใดแบบหนึ่งสำคัญเหนือกว่า เพราะเสรีภาพทั้งสองแบบต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น หากมนุษย์มีการศึกษาและสุขภาพที่ดี พวกเขาจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจได้ดี แต่พวกเขาจะไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทางใดได้เลย หากพวกเขาไม่สามารถเข้าถึงและมีการศึกษาและสุขภาพที่ดีด้วยตัวของพวกเขาเองได้ กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลเข้มแข็ง รัฐและสังคมก็เข้มแข็ง ปัจเจกบุคคลอ่อนแอ รัฐและสังคมก็อ่อนแอ ดังนั้น สิ่งมีคุณค่าสำหรับมนุษย์ที่ปัจเจกบุคคลไม่สามารถเข้าถึงและมีมันได้ รัฐและสังคมจึงควรมีหน้าที่ทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านั้นของพลเมืองของตนบรรลุผลจริงได้ เป็นอาทิ (Gombert, 2009: 96-100)

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “*ความคิดทางการเมืองของอิสยาห์ เบอร์ลิน : ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างเสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวก*” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากชมรมนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประจำปี 2564

เอกสารอ้างอิง

- Berlin, Isaiah. (1969) Two Concepts of Liberty. In **Four essays on liberty** (pp. 118-172). London: Oxford University Press.
- Boylan, Michael. (2014). **Natural human rights : a theory**. New York: Cambridge University Press.
- Byers, Paula K., Bourgoin, Suzanne M. and Walker, Neil E. (Eds.), (2004). Isaiah Berlin. In **Encyclopedia of World Biography** (pp. 201-203). Detroit, MI: Gale.
- Darity, W.A., Jr. (Ed.) (2008). Liberty. In **International Encyclopedia of the Social Sciences** (pp. 439-441). Detroit, MI: Macmillan Reference USA.
- Fitzpatrick, Sheila. (1982). **The Russian revolution 1917-1932**. Oxford: Oxford University Press.
- Gadamer, Hans-Georg. (1976). **Philosophical Hermeneutics**. In David E. Linge (Ed.), Berkeley: University of California Press.
- Gadamer, Hans-Georg. (1988). **Truth and Method** In Joel. Weinsheimer and Donald G. Marshall (Eds.), New York: Continuum.
- Gombert u.a., Tobias. (2009). **Foundations of social democracy**. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Merriman, John. and Winter, Jay. (Eds.) (2006). Berlin, Isaiah (1909–1997). In **Europe Since 1914: Encyclopedia of the Age of War and Reconstruction** (pp. 350-352). Detroit, MI: Charles Scribner's Sons. , 2006.
- Mill, John Stuart. (1991). Utilitarianism. In John Gray (Ed.), **On Liberty and Other Essays** (pp. 129-201). Oxford New York: Oxford University Press.
- Plamenatz, John. (1963). **Man and society Volume one: a critical examination of some important social and political theories from Machiavelli to Marx**. London: Longman.

- Ryan, Cheyney. (2006). Berlin, Isaiah (1909–1997). In Donald M. Borchert (Ed.), **Encyclopedia of Philosophy** (pp. 588-589). Detroit, MI: Macmillan Reference USA.
- Taylor, Alan R. (1974). **The Zionist mind : the origins and development of zionist thought**. Beirut, Lebanon: Institute for Palestine Studies.
- Zackin, Emily. (2016). Rights, Negative. In Stephen Schechter, Thomas S. Vontz, Thomas A. Birkland, Mark A. Graber, and John J. Patrick (Eds.), **American Governance** (pp. 318-320). Farmington Hills, MI: Macmillan Reference USA.